agder energi

Agder Energi AS
Post: Postboks 603 Lundsiden, 4606 Kristiansand
Besøk: Kjøita 18, 4630 Kristiansand

Telefon: 38 60 70 00
Telefaks: 38 60 70 01
Kundetelefon:
E-post: firmapost@ae.no

Org nr.: NO 981 952 324 MVA

www.ae.no

Avdelingsdirektør Eli Jensen
v/ Olje- og energidepartementet
PB 8148 Dep
0033 OSLO

DERES REF.:	VÅR REF.:	DATO:
	434996 / Ny energimelding	30.04.2014

Ny energimelding - Innspill til tema for meldingen fra Agder Energi

1. Innledning

Energimeldingen er varslet å komme i løpet av 2015 og skal være «en stortingsmelding om en helhetlig energipolitikk, hvor energiforsyning, klimautfordringer og næringsutvikling sees i sammenheng»

Departementet ved avdelingsdirektør Eli Jensen har invitert relevante aktører til å komme tidlig på banen med sine innspill. Agder Energi vil bidra med konkrete vurderinger og forslag til departementets og politikernes arbeid meldingen. I første omgang vil vi peke på noen tema som stortingsmeldingen etter vår oppfatning bør adressere.

Med utgangspunkt i vårt ståsted som kraftselskap, går vi i det følgende igjennom tema vi mener det er viktig at klima- og energimeldingen tar opp.

2. Tema energimeldingen bør omfatte

2.1. Norges klimabidrag til Europa

Norge har unike ressurser som i sum kan bidra vesentlig til den europeiske klimasatsingen. Norsk naturgass vil i lang tid kunne erstatte langt mer forurensende kullkraft, norsk vannkraft kan tilby ren, fornybar energi og regulerbarkraft i den europeiske klimasatsingen og norsk kraftforedlende industri tilbyr produkter og halvfabrikata produsert med verdens reneste energi som innsatsfaktor.

Meldingen bør derfor innledningsvis ha med seg som at det i et klimaperspektiv og i et verdiskapingsperspektiv er en tydelig norsk og europeisk fellesinteresse mellom eksport av naturgass, eksport av fornybar energi fra vannkraft og eksport av produkter fra norsk kraftforedlende industri.

2.2. Kraftbransjen som en betydelig næring og økonomisk verdiskaper

Kraftbransjens viktigste samfunnsrolle i Norge er sikker forsyning av strøm til fornuftige priser og et kraftsystem som utvikler seg i takt med samfunnets behov. Den politiske tilnærmingen til kraftbransjen har naturlig nok vært preget av denne samfunnsrollen, av et omfattende offentlig eierskap og av en

historikk der elektrisitet primært har vært sett på som en billig innsatsfaktor for industri og lave priser til forbruk.

Dermed har man i for liten grad hatt oppmerksomheten om den betydelige økonomiske verdiskaping kraftbransjen står for i Norge. Verdiskapingen innen produksjon, overføring, distribusjon og salg av fornybar elektrisk kraft i Norge utgjør litt over 3 prosent av fastlands-Norges verdiskaping, tilsvarende 57,2 milliarder kroner. Dette er, til sammenligning, om lag fire ganger så mye som i hele den kraftintensive industrien (om lag 16 milliarder kroner), det er nær seks ganger mer enn verdiskapingen i metallindustrien samlet (litt under 10 milliarder kroner), og om lag 11 ganger mer enn verdiskapingen i aluminiumsindustrien (om lag 5 milliarder kroner). Kraftsektoren har 15 000 arbeidsplasser spredt over store deler av Norge.

Vår oppfatning er at meldingen bør være tydelig på den viktighet kraftbransjen har som en av de store økonomiske verdiskaperne i Norge, i tillegg til det samfunnsansvar bransjen har for kraftforsyning til fornuftige priser og et kraftsystem som utvikler seg i takt i med samfunnets behov. I dette ligger det en anerkjennelse av kraftbransjen som en verdifull næring og av fornybar energi som handelsvare. En slik anerkjennelse i meldingen er en forutsetning for en balansert politisk tilnærming til Norge som energi-stormakt og en melding der energi også sees i sammenheng med næringsutvikling.

2.3. Kraftbransjens kapitalutfordring

Kraftbransjen står oppe i en betydelig kapitalutfordring. I årene fram til 2020 skal bransjen investere 3-5 ganger så mye som i perioden 2000-2010. I de neste seks-syv årene skal det bare i Sør-Norge investeres om lag tre ganger så mye som i perioden 2001-2009 og fire-fem ganger så mye som i perioden 1992-2000.

Årsakene til investeringsbehovet er flere: Vi bruker i dag tre ganger så mye elektrisitet som for 50 år siden, og som følge av el- sertifikatmarkedet skal det flyte enda større mengder elektrisitet gjennom nettet. Økte forbrukerkrav og desentral produksjon vil stille stadig større krav til nettkapasitet. Alt dette forutsetter store investeringer i produksjonen, men enda større investeringer i strømnettet. På den ene siden er kraftnettet underdimensjonert i forhold til økende produksjon, strømforbruk og nye krav til nettkapasitet. På den andre siden er store deler av det norske kraftnettet bygget i perioden 1960 til 1990, og mange komponenter har nådd eller er i ferd med å nå grensen for sin levetid.

Investeringene er lønnsomme på lang sikt, men må gjennomføres på kort sikt. Stortingsmeldingen bør derfor adressere kapitalbehovet kraftbransjen har. I markedet er det umulig å generere så mye kapital i det korte bildet, samtidig som tilgangen på kapital begrenses av at privat eierskap til kraftproduksjon har en maksimal grense på en tredel av aksjene, og av en bred eierskepsis mot å slippe inn private investorer. Lånefinansiering er en mulig vei, men i det omfang vi her snakker om vil det svekke selskapenes kredittrating og forverre betingelsene. Flere selskaper har alt så redusert finansiell kapasitet at store lån ikke er innen rekkevidde.

Stortingsmeldingen bør derfor adressere kapitalsituasjonen.

2.4. Effektivisering gjennom restrukturering

På noe lengre sikt må kapital- og kompetansebehovet løses ved å forbedre bransjens effektivitet. Effektivitet handler både om robuste selskaper og om virksom konkurranse.

Bransjen er, med om lag 330 selskaper, ganske fragmentert og samlet sett ikke robust nok til å løfte de betydelige kapital- og kompetansekravene som ligger foran. Fragmenteringen har sin opprinnelse i at kommunene i Norge på begynnelsen av 1900-tallet ble gitt ansvaret for den alminnelige kraftforsyning, og at mange kraftverk i ulike deler av landet ble etablert i tilknytning til lokal industrialisering. Helt fram mot 1960 var det over 800 e-verk i Norge. Siden den gang har det vært to store restruktureringsrunder i norsk kraftbransje. Den første runden var en politisk drevet restrukturering i perioden 1950-1990. Den fulgte i første omgang som en konsekvens av de omfattende kommunesammenslåingene på 50- og 60-tallet. Dernest, fra slutten av 60-tallet og tidlig på 70-tallet kom det flere store nasjonale grep - Konsesjonsloven av 1969, innføring av Samkjøringen i 1970 og nye regler for statsstøtte i 1972. Dette tvang fram en ny restruktureringsrunde, og reduserte antall e-verk til om lag det halve.

Dernest fikk vi en neste runde med markedsdrevet restrukturering, med betydelig politisk tilrettelegging. Den fulgte den nye energiloven av 1990, og det kom en rekke fusjoner gjennom frivillige strukturelle prosesser. Driverne i restruktureringen var særlig etableringen av et kraftmarked og et nytt og krevende nettreguleringsregime. De politiske myndigheter tilrettela for denne restruktureringen også ved å gi Statkraft en aktiv rolle og økonomiske ressurser til å fremme konserndannelser i et fragmentert landskap av kommunale kraftselskaper. Etter denne store restruktureringen har bransjen i det store og hele stivnet i den strukturen som var på plass tidlig på 2000-tallet.

Vi har gått så vidt grundig inn på dette temaet fordi vi ønsker å vise at effektivisering av kraftbransjen alltid har vært en konsekvens av politiske føringer. Det følger av at 90 prosent av kraftproduksjonen eies av staten, kommuner og fylker, at nasjonale og europeiske politiske strategier er avgjørende for bransjens utvikling og av at hele kraftsystemet et omgitt av omfattende regulatorisk regime.

Det følger av dette at dersom bransjen skal kunne effektiviseres gjennom restrukturering, trenger den en ny runde med politisk tilrettelegging. Dette er et tema vi mener bør være sentralt i stortingsmeldingen.

2.5. Effektivisering gjennom virksom konkurranse

Bransjestrukturen fremmer heller ikke virksom konkurranse. Et forenklet og noe grovt skissert bilde er dette: Statkraft er i en egen divisjon når det gjelder volumet i norsk kraftproduksjon. Et godt stykke bak Statkraft finnes en mindre gruppe regionale kraftkonserner, og et langt stykke blant disse igjen finnes et betydelig antall mindre kraftselskaper.

Det sier seg selv at det ikke er en optimal konkurransesituasjon i en bransje som preges av en svært stor aktør, en håndfull langt mindre aktører og et omland av svært små aktører. Dette forsterkes av omfattende krysseierskap i bransjen.

Nasjonale markeder med virksom og god konkurranse kjennetegnes normalt av et aktørbilde med større jevnbyrdighet mellom tre-fire aktører som er i stand til å utfordre hverandre. Et slikt bilde i kraftbransjen, men flere og sterkere nummer 2- og nummer 3-aktører bak Statkraft, ville trolig bidra vesentlig til å fremme virksom konkurranse, til fordel for forbrukerne, selskapene og eierne.

Vår oppfatning er at meldingen derfor bør gjennomgå og gi anbefalinger om konkurranseforholdene i bransjen, og basere dette på en utredning fra konkurransemyndighetene.

2.6. Adgang til europeiske kraftmarkeder

Regjeringen pekte i regjeringsplattformen på behovet for å sikre «en god balanse mellom utbygging av ny kraftproduksjon og nye mellomlandsforbindelser, og endre energiloven slik at andre aktører enn Statnett skal kunneeie og drive disse forbindelsene». I plattformen slo regjeringen videre fast at «omleggingen av energiforsyningen i Europa gir store muligheter for verdiskaping i Norge basert på våre energiressurser. Vi må utnytte de mulighetene dette gir oss, både når det gjelder eksport av energi og produkter fra norsk industri».

Det er viktig å sikre en god balanse mellom produksjon og mellomlandforbindelser. Situasjonen nå er at vi er på vei inn i en alvorlig ubalanse. På den ene siden får vi en vesentlig større kraftproduksjon som følge av el-sertifikatene og økende atomkraftproduksjon i Finland. På den andre siden vil utvekslingskapasiteten mellom Norge og andre land være utilstrekkelig til å håndtere denne økende produksjonen. Summen av disse forholdene vil være et stort, innelåst overskudd av kraft, noe som i sin tur vil ramme prisene og undergrave inntjeningen og verdiskapingen i kraftsektoren. Om lag 90 prosent av de norske vannkraftverkene eies av offentlige aktører, og et innelåst kraftoverskudd vil derfor undergrave kraftsektorens bidrag til fellesgoder. Det vil også svekke kraftbransjens evne til å videreutvikle kraftsystemet.

Utbygging av et tilstrekkelig antall mellomlandsforbindelser er derfor kritisk viktig for kraftsektorens lønnsomhet, og for å leve opp til ambisjonen i regjeringsplattformen om å bruke de muligheter omleggingen av energiforsyningen i Europa gir Norge, både når det gjelder lønnsom eksport av energi til betalingsvillige markeder og som bidrag til den europeiske klimasatsingen.

2.7. Elektrifisering av samfunnet som klimatiltak

Klimaforliket krever at Norge foretar klimakutt innenlands. I klimaforliket fra 2007 ble et flertall av partiene på Stortinget enige om å redusere Norges klimagassutslipp med 30 prosent i forhold til 1990, hvor om lag to tredeler skal tas i Norge. Derfor må klimagassutslippene i Norge både kuttes kraftig og kuttes raskt dersom Norge skal nå målet for reduksjon av innenlandske klimagassutslipp i 2020. Siden 2007 er det iverksatt mange klimatiltak som reduserer utslippene, men gapet mellom forventet utslipp og mål for reduksjoner i 2020 er fremdeles stort.

Økt elektrifisering kan bidra til å sikre slike klimakutt. Men det krever at innsatsen rettes mot konvertering bort fra bruk av fossile energikilder og over til økt bruk av fornybare energikilder. Utfasing av oljekjeler og innfasing av elbiler, elbusser og el ferger er konkrete eksempler på slik konvertering. Elektrifisering av sokkelen vil videre kunne være et sentralt virkemiddel for nasjonale klimagassutslipp.

Norge står i en særstilling, vår elektrisitet produserer fra fornybare energikilder. I så måte vil energisparing og energieffektivisering ikke nødvendigvis føre til reduksjon av nasjonale klimagassutslipp. Derfor er et nødvendig å rette oppmerksomheten mot konverteringstiltak som faktisk reduserer bruken av fossil energi i Norge.

Regelverk både i EU og i Norge legger i dag til grunn at elektrisitet og varme er energikilder som tillegges klimautslipp. Elektrisitet og varme er energibærere, ikke energikilder. I så måte er det sentralt at dagens regelverk for energimerking, økodesign, formålsparagrafen til Enova og reglene for energibruk i bygg endres for å unngå denne misforståelsen. Energimeldingen bør tilrettelegge for konvertering bort fra fossile og over til fornybare energikilder.

2.8. Veien til det globale lavutslippssamfunnet

Den viktigste driveren for energinæringen er samfunnets ambisjon om et fremtidig lavutslippssamfunn for å begrense de alvorlige klimaendringene. En forutsetning for å redusere klimagassutslippene er å redusere utslippene fra den globale energiproduksjonen. Energimeldingen bør omfatte virkemidlene som kan tas i bruk for at vi skal oppnå et fremtidig lavutslippssamfunn , som klimakvoter, fornybarstøtte og energieffektivisering.

3. Avslutning

Agder Energi vil underveis i den departementale og politiske prosessen levere konkrete og begrunnede forslag til hvert av de tema vi har berørt ovenfor. Vi håper og tror at en åpen og god dialog mellom de politiske myndigheter, organisasjonslivet og relevante aktører i berørte bransjer vil resultere i en god, helhetlig og langsiktig melding.

Med Vennlig hilsen
Agder Energi AS

Unni Farestveit
Konserndirektør Samfunn og konsernutvikling

Øyvind Stakkeland
Direktør Rammevilkår